

Tesi doctoral presentada per En/Na

Fèlix VILLAGRASA I HERNÁNDEZ

amb el títol

**"Francesc Xavier Llorens i Barba: cultura
i política a la Catalunya del segle XIX"**

per a l'obtenció del títol de Doctor/a en

HISTÒRIA

Barcelona, 28 d'abril de 2006.

Facultat de Geografia i Història
Departament de Història Contemporània

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Bibliografia:

Abbagnano, Nicolas: *Historia de la filosofía*, Vol. III: *La filosofía del Romanticismo i La filosofía entre los siglos XIX y XX*, Hora, Barcelona, 1994.

Abellán, José Luís: *Historia crítica del pensamiento español*, vols. 5 i 6, Círculo de Lectores, Madrid, 1989.

Agell i Torrents, Joan: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1863 á 1864 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona el decano y catedrático de la Facultad de Ciencias exactas, físicas y naturales Dr. D. Juan Agell*, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona, 1863.

Alba, Víctor (Pere Pagès): *Historia social de los intelectuales. Los intelectuales, sus condiciones de vida material y sus relaciones con el poder*, Plaza & Janès, Barcelona, 1976.

Alcover, Antoni Maria; Moll, Francesc de B.: *Diccionari català-valencià-balear*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1980.

Almirall i Llozer, Valentí: *Lo Catalanisme: Motius que 'l llegitiman, fonaments científichs y solucions prácticas*, Llibreria Verdaguer i Llibreria López, Barcelona, 1886.

Alsina Roca, José Maria: *El tradicionalismo filosófico en España. Su génesis en la generación romántica catalana*. Promociones Publicaciones Universitarias, Barcelona, 1985.

Álvarez Junco, José: *Mater dolorosa. La idea de España en el siglo XIX*, Taurus, Madrid, 2001.

Anglasell, Ramon: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1862 á 1863 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona el catedrático de Economía política y Estadística Dr. D. Ramón Anglasell*, Imprenta y librería politécnica de Tomas Gorchs, Barcelona, 1862.

Observaciones sobre la centralización de la instrucción pública y sobre la enseñanza de la Facultad de Filosofía en las universidades de provincia, Tomas Gorchs, Barcelona, 1855.

Anglès i Cervelló, Misericòrdia: *El pensament de Francesc Xavier Llorens i Barba i la filosofia escocesa*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, n°25, Barcelona, 1998.

Anguera, Pere: *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i antcentralisme: 1808-1868*. Editorial Empúries, Barcelona, 2000.

i altres: *IIIes. Jornades de debat. Orígens i formació dels nacionalismes a Espanya*. Centre de Lectura de Reus, Reus, 1994.

Aracil Fernández, Maria José: *Los orígenes de la Hacienda Pública como disciplina universitaria en España*, VII Congreso Nacional de la Asociación de Historia Económica, Zaragoza, septiembre 2001, <http://www.unizar.es/eueez/cahe/aracil.pdf>

Arnabat i Mata, Ramon: *Els treballadors de Vilafranca al darrer terç del segle XIX. Les seves organitzacions i les seves lliures per millorar les condicions de vida i treball (1870-1898)*, Museu de Vilafranca, Vilafranca del Penedès, 1992.

Arxiu de la Universitat de Barcelona:

Actas de Juntas (1865-1873).

Actas de la Junta directiva y económica de las obras de la nueva Universidad (1862-1865).

Actas del Claustro de la Facultad de Filosofía (1854-1899).

Actas de Sesiones de Claustros Ordinarios (1857-1861).

Ateneu Barcelonès:

Acta de la sesión pública celebrada en el Salón de Cátedras del mismo el día 3 de diciembre de 1877, Barcelona, Tipografía N. Ramírez, 1877.

Ateneu Catalán. Libro de Actas de la sección de literatura, historia y antigüedades.

Ateneu Catalán. Libro de Actas de las juntas generales de la junta directiva.

Llibres d'Actes de la Junta directiva de l'Ateneu Barcelonès.

Llibre sense títol de propostes d'admissió de socis aprovades (1860).

Llibre sense títol de talons de l'Ateneu Català (1860) (lletres "A" a "P").

Discurso inaugural leído por el Señor Presidente D. Ignacio M. Ferrán, 1877-1878, Barcelona, Establecimiento Tipográfico de N. Ramírez y C^a., 1877.

Sesiones inaugurales del Ateneu Catalán y Barcelonés, 1860 a 1878,

Establecimiento Tipográfico de Narciso Ramírez, Barcelona, 1862.

Balaguer i Cirera, Víctor: *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Librería de Salvador Manero, Barcelona, 1860-1863.

Balari y Jovany, José: *Historia de la Universidad de Barcelona. Publicada en el anuario de 1896-1897*, Imprenta de Jaime Jepús, Barcelona, 1897.

Historia de la Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona.

Memoria inaugural del año académico 1893 a 1894, L'Avenç, Barcelona, 1895.

Balcells, Albert (curador) i DDAA.: *El pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*, Edicions 62, Barcelona, 1988.

coordinador i DDAA: *Història de la historiografia catalana*, I.E.C., Barcelona, 2004.

Barallat i Falguera, Celestí: *Recuerdo biográfico de Don Francisco Javier Llorens leído en la sesión solemne del Ateneu Barcelonés, celebrada en la noche del 24 de enero de 1880*, Imprenta Barcelonesa, Barcelona, 1880.

Barba i Roca, Manuel: *El corregiment de Vilafranca del Penedès a l'últim terç del segle XVIII. Respostes al qüestionari de Francisco de Zamora de Manuel Barba i Roca. Notícia de l'autor de les respostes pe Antoni Sabaté i Mill*. Museu de Vilafranca, Vilafranca del Penedès, 1991..

Bastiat, Frédéric: *Harmonies économiques*, volum VI dins *Œuvres complètes de Frédéric Bastiat*, Guillaumin et Cie, Paris, 1854.

Batista i Roca, Josep Maria: “Martí d’Eixalà i la introducció de la filosofia escocesa a Catalunya”, dins Frank Pierce (editor): *Hispanic studies in honour of Ignasi González Llubera*, The Dolphin Book Co. Ltd., Oxford, 1959.

Benet, Josep i Martí, Casimir: *Barcelona a mitjan segle XIX: el moviment obrer durant el Bienni Progressista, 1854-1856*, Curial, Barcelona, 1976.

Bergnes de las Casas, Antoni: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1851-1852 ante la Universidad de Barcelona, en la Iglesia de Nuestra Señora de Belén, dijo D. Antonio Bergnes de las Casas, catedrático de lengua griega*, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona, 1851

La verdad sobre la República Federal. Reseña histórica de las repúblicas federales antiguas y modernas, con algunas consideraciones sobre la democracia, el ateísmo, el absolutismo, el socialismo, la popularidad, etc., etc., Imprenta de Tomás Gorchs, Barcelona, 1872.

Bilbeny, Norbert: *Filosofia contemporània a Catalunya*, Edhasa, Barcelona, 1985.

Francesc Xavier Llorens i Barba, Sobre el desarrollo del pensamiento filosófico, 1854, presentació de Norbert Bilbeny i Garcia, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2001.

“Llorens i Barba i l’ètica kantiana” a *Història de la Universitat de Barcelona . I Simposium 1988*, Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

Bladé i Desumvila, Artur: *El senyor Moragas (“Moraguetes”)*, Editorial Pòrtic, Barcelona, 1970.

Blanc i Canyelles, Francesc: *Elogi i narració de la vida i obra de M. Milà i Fontanals (1818-1884)*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, Comissió de Cultura, Vilafranca, 1984.

Borrell, Antoni M.: *Miscel·lània jurídica*, Revista Jurídica de Catalunya, nº XXXIII, juliol-agost 1927, Barcelona.

Bové, Salvador: *La filosofia nacional de Catalunya*, Ed. Fidel Giró, Barcelona, 1902.

Brague, Rémi: *Europa, la via romana (Edició revisada i augmentada)*, Quaderns d’Estudis i Treballs, Barcelona, 2002.

Cabana i Vancells, Francesc: *La burguesia catalana. Una aproximació històrica*, Proa, Barcelona, 1996.

Episodis de la burguesia catalana, Proa, Barcelona, 1998.

Cabo i Ramon, Isabel de: “Identitat, reforma i descentralització en la renovació del pensament conservador català”, comunicació al VII Congrés d’Història Local de Catalunya, Barcelona 28 i 29 de novembre de 2003, www.lavenc.com/ambit1.pdf

Calafate, Pedro (director): *Historia do Pensamento Filosófico Português*, Editorial Caminho, Lisboa, 1999-2000.

Cantavella, Juan: *Cartas de José Mª Quadrado a M. Menéndez Pelayo*, Ed. Miquel Font, Palma de Mallorca, 1991.

Carnicer Blanco, Ramón: *Vida y obra de Pablo Piferrer*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 1963.

Carrera Pujal, Jaime: *Historia política de Cataluña en el siglo XIX*, vols. III i VII, Editorial Bosch, Barcelona, 1958.

Carreras i Artau, Joaquim: *Balmes y el idealismo trascendental*. Congreso Internacional de Filosofía, Barcelona, 4-10 d’octubre de 1948, (s.e.), Madrid, 1949.

La filosofía universitària en Cataluña durante el segundo tercio del siglo XIX, Discurso leído en la delegación en Barcelona del CSIC el día 5 de Abril durante la sesión solemne dedicada a San Isidoro, CSIC, Barcelona, 1964.

La formación filosófica de Menéndez Pelayo, conferència donada el 14 de novembre de 1956 a l’Institut Luís Vives del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, (s.e.), Barcelona, 1956.

“Notes preparatòries de la conferència *Milà i Fontanals i Llorens i Barba*, donada a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona el 14 de gener de 1961”, Fons Joaquim Carreras i Artau, D.162. Biblioteca de Catalunya, Barcelona.

Carreras i Artau, Tomàs: *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya i cinc assaigs sobre l’actitud filosòfica*, Llibreria Catalònia, Barcelona, 1931.

X. Llorens i Barba: Inciació a la Filosofia (Apunts del curs de Filosofia, de 1867. De la Unitat de la Filosofia. Del pensament filosòfic), versió de P.M. i P., pròleg de T. Carreras i Artau, Editorial Barcino, Barcelona, 1933.

Casaña y Leonardo, Julián: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1864 á 1865 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona D. Julian Casaña y Leonardo, Doctor en Farmacia y Ciencias naturales, catedrático de aquella Facultad*. Imprenta y Librería de Tomás Gorchs, Barcelona, 1864.

Casassas i Ymbert, Jordi: *L'Ateneu Barcelonès. Dels seus orígens als nostres dies*, Edicions de la Magrana, Barcelona, 1986.

Entre Escil·la i Caribdis. El catalanisme i la Catalunya conservadora de la segona meitat del segle XIX, Edicions de la Magrana, Barcelona, 1990.

(coordinador): *Història de Catalunya*, Grup Promotor, Barcelona, 1992.

(i Albert Ghanime): *Homenatge a Francesc Pi i Margall, 1824-1901: intel·lectual i polític federal*, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Barcelona, 2001.

Intel·lectuals, professionals i polítics a la Catalunya contemporània (1850-1920), Els llibres de la frontera, Barcelona, 1989.

Josep Blari i Jovany. Algunas consideraciones sobre la formación del romance castellano. 1881, presentació de J. Casassas, Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 2001.

« A propòsit de la “Història de la Universitat de Barcelona” de J. Balari i Jovany », *Història de la Universitat de Barcelona. I Simposium 1988*, Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

(coordinador) *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya (1808-1975)*, Pòrtic, Barcelona, 1999.

Casinos, Xavi: *La maçoneria a Barcelona, dels inicis a l'actualitat*, La Busca edicions, Barcelona, 2000.

Cerdà, Ildelfons: *Teoría general de la urbanización: y aplicación de sus principios y doctrinas a la reforma y ensanche de Barcelona*, Imprenta Española, Madrid, 1867

Clascar i Sanou, Frederic: *En Xavier Llorens i Barba. Sa significació filosòfica*, “Panadés Nou”, Vilafranca del Penedès, 1901.

Colomé, Josep; Lobato, David; Piñol, Amadeu: *Vilafranca al tombant de segle. El testimoni gràfic d'Adolf Lara*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, Vilafranca del Penedès, 1996.

Comte, Auguste: *Curso de filosofía positiva (lecciones I y II)-Discurso sobre el espíritu positivo*, Ediciones Folio, Barcelona, 2002.

Cortada i Sala, Joan: *Oracion inaugural, que en la solemne apertura de estudios del año 1848 a 1849 dijo en la Universidad de Barcelona D. Juan Cortada, abogado, de la Real Academia de la Historia, premiado como historiador por las ciudades de Barcelona y Gerona, caballero de la Real y distinguida orden de Carlos III, catedrático de Historia, etc. etc.*, Imprenta de Tomás Gorchs, Barcelona, [1848].

Curet, Francesc: “*La Jamància*”. *Les bullangues de 1842 i 1843*, Episodis de la Història n° 16, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1961.

Cuscó i Clarasó, Joan: *Francesc Xavier Llorens i Barba i el pensament filosòfic a Catalunya*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1999.

Cutchet i Font, Lluís: *Cataluña vindicada*, Imp. Jaime Jepús i Salvador Villegas, Barcelona, 1858.

DD.AA.: *Conferències filosòfiques (1828-1929)*, Ateneu Barcelonès, Barcelona, 1930.

DD.AA.: *Filosofia del segle XX a Catalunya: mirada retrospectiva*, IV Cicle Aranguren, Fundació Caixa de Sabadell, Sabadell, 2001.

DD.AA.: *Història de la Universitat de Barcelona. I Simposium 1988*. Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

DD.AA.: *Vilafranca, ahir; imatges d'un segle*, Inem, Fons Social Europeu, Ajuntament de Vilafranca, Servei de Cultura, Museu de Vilafranca, Vilafranca del Penedès, 1992.

Diccionario Enciclopédico Hispano-Americano, Montaner y Simón Editores, Barcelona, 1887.

Dret Civil de Catalunya: XXV anys de la compilació. Ponències del Simposi sobre Dret Civil de Catalunya, Barcelona-Lloret de Mar, 12 de desembre de 1985-24 de maig 1986, Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989.

Duran i Bas, Manuel: *Martí de Eyxalá y sus lecciones sobre los sentimientos morales. Memoria leída en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona el día 6 de diciembre de 1902*, Imprenta de la Casa provincial de Caridad, Barcelona, 1905.

Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904, a cura de Borja de Riquer, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990.

Enciclopedia de la Cultura Española, Editora Nacional, Madrid, 1966.

Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana, Espasa-Calpe, Madrid, 1922 (edició de 1994).

Elías de Molins, Antoni: *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, 2 volums, Imprenta de Calzada, Barcelona, 1889-1895.

Ferrá, Miguel: *Apología de Quadrado. Escrita por encargo de la Excma. Diputación Balear en el centenario de su nacimiento. 1919*, Escuela tipográfica provincial, Palma de Mallorca, 1920.

Feu, Josep Leopold: *Algunas consideraciones sobre la centralización científica*, "Revista de Cataluña", tomo II, Barcelona, 1862.

El renacimiento filosófico en España, "Revista de Cataluña", tomo I, Barcelona, 1862.

Fradera, Josep Maria: *Cultura nacional en una societat dividida*. Curial, Barcelona, 1992.

Folch, Artemi: *La Universitat de Cervera*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1970.

Font Puig, Pedro: *Filósofos académicos de la Real de Buenas Letras de Barcelona* Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, XXV, fascículo 2º, Barcelona, 1955.

Fontana i Lázaro, Josep: *La revolució liberal a Catalunya*, Eumo Editoria, Vic-Pagès Editors-Lleida, 2003.

Fontserè i Riba, Eduard: *Miscel·lània Fontserè*, Editorial Gustavo Gili, Barcelona, 1961.

Fuente Monge, Gregorio de la: *Los revolucionarios de 1868. Élités y poder en la España liberal*, Marcial Pons, Madrid, 2000.

Galavotti, Guillem Lluís: *Arte de hablar y escribir en francés correctamente ó Nueva y completa gramática francesa*, Imprenta de Brusi, Barcelona, 1839.

Elementos de gramática castellana, Imprenta de J. Jepús y R. Villegas, Barcelona, 1857.

Colegio de segunda enseñanza incorporado a la Universidad dirigido por Don Guillermo Luís Galavotti, Imprenta de la Publicidad, de Antonio Flotats, Barcelona, 1858.

Galí, Alexandre: *Un poble que troba la seva filosofia nacional i es queda sense filosofia. De Llorens i Barba a Torras i Bages*, “Anuari de la Societat Catalana de Filosofia”, nº XIV, I.E.C. Barcelona, 2002.

Gallo Arteaga, Francisco: *Llorens i Barba y las Lecciones de filosofia*, Tesi doctoral, microfítxes, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1994.

Garcia i Torres, Francesc Vicent, Rector de Vallfogona: *La armonia del Parnàs*, Barcelona, Rafael Figuerò, 1703, Edició facsímil d'Edicions de la Universitat de Barcelona i Publicacions de la Universitat de València, València, 2000.

Geymonat, Ludovico: *Historia de la filosofia y de la ciencia*, Vol III, *El pensamiento contemporáneo*, Editorial Crítica, Barcelona, 1985.

Ghanime i Rodríguez, Albert: *Joan Cortada: Catalunya i els catalans al segle XIX*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995.

(i Jordi Casassas): *Homenatge a Francesc Pi i Margall, 1824-1901: intel·lectual i polític federal*, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Barcelona, 2001.

“Apunts sobre el pensament de José Andrew de Covert-Spring”, *L’Avenç*, núm. 195, Barcelona, setembre 1995.

Giralt, Emili: “La viticultura des d’abans de l’oïdi fins després de la fil·loxera”, dins *Història econòmica de la Catalunya contemporània*, vol. II, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990, (pgs. 219-144)

González Sugrañes, Miguel: *La República en Barcelona. Apuntes para una crónica*, Imprenta de Henrich y C^a en comandita, Barcelona, 1896.

Gutiérrez Deulofeu, Juli: Alexandre Deulofeu. La matemàtica de la història, Llibres de l’index-Neopàtria, Barcelona, 2004.

Guy, Alain: *Historia de la filosofía española*, Anthropos, Barcelona, 1985.

Història de la Universitat de Barcelona . I Simposium 1988, Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

Huertas Clavería, Josep Maria: *Obrers a Catalunya: manual d’història del moviment obrer (1840-1975)*, L’Avenç, Barcelona, 1982

Janer, Fèlix: *Sobre el eclecticismo filosófico y literario*, text de la conferència pronunciada a l’Acadèmia de Bones Lletres, Barcelona, el 22 de desembre de 1846,

Jardí, Enric: *Antoni Puigblanch. Els precedents de la Renaixença*. Editorial Aedos, Barcelona, 1960.

Jiménez García, Antonio: *El pensamiento portugués en su historia*, “Historia de Filosofía” n° 5, Madrid, 2000.

Jorba, Manuel: *L’obra crítica i erudita de Manuel Milà i Fontanals*, Barcelona, Curial Edicions/Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 1989.

Jorba, Manuel: *Manuel Milà i Fontanals, crític literari*, Barcelona, Curial Edicions/Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1991.

Jutglar i Bernaus, Antoni: *Notas para el estudio de la enseñanza en Barcelona hasta 1900*, “Materiales para la historia institucional de la ciudad”, vol. XVI, Instituto Municipal de Historia, Barcelona, juny 1966.

Les grans figures internacionals catalanes. Entrevista amb Antoni Rubió i Lluch als seus 40 anys de càtedra, “La Veu de Catalunya”, Barcelona, 27 de juny de 1925.

Llarch, Joan: Gaudí. *Biografía mágica*, Plaza & Janés, Barcelona, 1982.

Lleó XIII: *Colección de encíclicas de su santidad León XIII*, Librería Católica de Gregorio del Amo, Madrid, 1889.

Llorens i Barba, Francesc Xavier: *Aplec de lletres íntimes adreçades a Marian Aguiló per Llorens i Barba, Coll i Vehí i Quadrado*, editades per Àngel Aguiló, “Revista de

Catalunya”, any III, núm. 19 (gener 1926), núm. 20 (febrer 1926) i núm. 24 (juny 1926), Barcelona.

Ampliación de la psicología y lógica. Apuntes dictados por D. Francisco Llorens, licenciado en Filosofía, en el curso escolar de 1857 á 1858. José María Barenys, manuscrit inèdit a la Biblioteca de Catalunya.

Apuntes de Metafísica por D. Francisco Javier Llorens y Barba, catadrático que fué de esta asignatura en la Universidad de Barcelona. Dictados en el curso 1872 á 1873 á los alumnos del Metafísica, por D. Joaquín Sabater, catedrático sustituto de la asignatura. Copiados por el alumno Pablo Bertrán y Bros, manuscrit inèdit a la Biblioteca de Catalunya.

Apuntes de Filosofía dictados en el curso de 1860 á 1861 por Don Javier Llorens, manuscrit inèdit a l’Arxiu de l’Institut d’Estudis Catalans.

Apuntes de Filosofía dictados en el curso de 1863 á 1864 por D. Javier Llorens, manuscrit inèdit a l’Arxiu de l’Institut d’Estudis Catalans.

Apuntes de las lecciones de Don Xavier Llorens: Apuntes de Geografía física de la Península Ibérica dictados por D. Javier Llorens en los cursos 1858 á 1860 (Apuntes dictados en el curso 1858-1859); Apuntes de Geografía dictados en el curso 1861 á 1862 por Don Javier Llorens; Apuntes de Geografía dictados en el curso 1863-1864 por D. Javier Llorens, manuscrit inèdit a l’Arxiu de l’Institut d’Estudis Catalans.

Apuntes de historia de la filosofía. Curso de 1855 a 1856 copiats per l’alumne Lluís Álvarez. Manuscrit inèdit mecanografiat. Arxiu Bibliogràfic Pere Regull del Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès.

Asignatura de Filosofía y su historia, (programa), Tipografía T. Gorchs, Barcelona 1847.

Cartes de Francesc Xavier Llorens i Barba a Josep Maria Quadrado, inèdites, Biblioteca Marcelino Menéndez Pelayo, Santander.

Esplicaciones del curso de la clase de Filosofía y su Historia. Catedrático D. Francisco Javier Llorens, manuscrit inèdit a la Biblioteca de Catalunya.

Lecciones de Filosofía. Explicadas en la Universidad Literaria de Barcelona durante los cursos de 1864-65 y 1867-68 por el catedrático Dr. D. Francisco Javier Llorens y Barba, taquigrafiadas por su discípulo Dr. D. José Balari y Jubany catedrático de Taquigrafía, 3 vol., Publicaciones de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Barcelona, Barcelona, 1920.

Lecciones de Filosofía, 3 vol., Facultad de Filosofía y Letras, Universidad de Barcelona, Barcelona, 1956.

“Oración inaugural” dins de *La Renaixença. Fonts per al seu estudi 1815-1877*; selecció de Joaquim Molas, Manuel Jorba i Antònia Tayadella, UB-UAB, Barcelona, 1984.

Llorens i Jordana, Rudolf: *L'hegemonia vilafranquina en l'hegemonia catalana*, Vilafranca del Penedès, Comissió de Cultura, Ajuntament de Vilafranca, 1984.

Josep Robreño o el nou concepte de la Renaixença, Ariel, Barcelona, 1981.

Llorens i Nin, Francesc Xavier: *Oratio in laudem D.D. Ioanis Pulli Janer et de Segarra*, Tipografia de Carles Gibert i Tutó, Barcelona, 1782.

Lucuce, Pedro de: *Precauciones contra alborotos, motines y rebeliones en la Plaza de Barcelona*, edició a cura de Lluís Roura i Aulinas, IUHJVV-Eumo, Barcelona, 2002.

Madoz Ibáñez, Pascual: *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, Establecimiento Literario-Tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti, Madrid, 1845-1850.

Maragall i Gorina, Joan: *Una evocación trascendental*, “Diario de Barcelona”, Barcelona, 17-X-1901.

Martí d'Eixalà, Ramon: *Instalacion de la Universidad Literaria de Barcelona, dia 18 de octubre de 1837. Discurso de D. Ramon Martí de Eixalà*, Imprenta de Don Antonio Bergnes, Barcelona, 1837.

Oracion inaugural que en la solemne apertura de estudios del año 1849 á 1850, dijo en la Universidad de Barcelona D. Ramon Martí de Eixalá, catedrático de derecho civil, comercial y criminal de España, Imprenta de Tomás Gorchs, Barcelona, 1849.

Consideraciones filosóficas sobre la impresión de lo sublime, fotocòpia d'un manuscrit inèdit, text d'una conferència a l'Acadèmia de Bones Lletres, Barcelona, el 18 de novembre 1845.

Martí-Henneberg, Jordi: “La enseñanza de la geografía en la Universidad de Barcelona durante el siglo XIX”, *Història de la Universitat de Barcelona. I Simposium 1988*, Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

Mas i Jornet, Claudi: *Notes sobre'l moviment intel·lectual i artístic de Vilafranca del Penedès durant el segle XIX*, Oliva Impressor, Vilanova i la Geltrú, 1902.

Mas i Perera, Pere: *Vilafranca del Penedès*, Editorial Barcino, Barcelona, 1932 (reimpressió a cura de l'Ajuntament de Vilafranca, 1982).

Mas i Solench, Josep: *El Dret civil dels catalans*, Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1985.

Ramon Martí d'Eixalà, filòsof i jurisconsult, El col·leccionable, Història del Col·legi, possiblement d'una revista del Col·legi d'Advocats de Barcelona, anys 90?

Memorias de la Academia de Buenas Letras de Barcelona. Tomo I, Imprenta de Celestino Verdager, Barcelona, 1868.

Menéndez Pelayo, Marcelino: "El Doctor D. Manuel Milá y Fontanals" a *Estudios y discursos de crítica histórica y literaria*. Madrid, 1942.

De los orígenes del criticismo y del escepticismo y especialmente de los precursores españoles de Kant. Madrid, 1891. També a *Ensayos de crítica filosófica*, Santander, 1948

La Ciencia Española, Edición Nacional de las Obras Completas, tomo II, Santander, 1953.

Milà i Fontanals, Manuel: *Epistolari de 'En M. Milà i Fontanals. Correspondència recollida i anotada per L. Nicolau d'Olwer*. Vol. I: anys 1840-1874; Vol. II: anys 1875-1884, Biblioteca Filològica, XIV, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1922. Vol. III: anys 1881-1884, I.E.C., Barcelona, 1995.

Solemne apertura de la Universidad Literaria de Barcelona: verificada el dia primero de noviembre de 1845: Oración ianugural leida por Manuel Milá y Fontanals, Imprenta de Tomás Gorchs, Barcelona, 1845.

Oracion inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1865 á 1866 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona el Doctor D. Manuel Milá y Fontanals, Catedráticos de Principios de Literatura española, Imprenta y librería de Tomás Gorchs, Barcelona, 1865.

Milla, John Stuart: *System of Logic: Ratiocinative and Inductive*, de 1843, traduïda com *Sistema de la lògica demostrativa e inductiva, o sea, exposició comparada de los principios de evidencia y los métodos de investigación científica. Traducción [de Pere Codina i Vila] de la obra de John Stuart Mill, de la 3ª edición inglesa*, Rivadeneyra, Madrid, 1853.

Mirabent i Vilaplana, Francesc de Paula: "L'escola escocesa i la seva influència en els filòsofs catalans del segle XIX", dins *Conferències filosòfiques (1828-1929)*, Ateneu Barcelonès, 1930.

Molas i Batllori, Joaquim: *Manuel Milà i Fonatanals. Acerca del carácter general de la literatura española. 1865*, presentació de Joaquim Molas, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2001.

Monlau i Roca, Pere Felip: *Discurso inaugural que en la abertura del curso académico de 1843-44 leyó en la Universidad Literaria de Barcelona, el dia 9 de diciembre de 1843, D. Pedro Felipe Monlau, Doctor en Medicina y Cirujía, y catedrático de Literatura é Historia en la misma universidad*, Imprenta de Joaquín Verdager, Barcelona, 1843.

Inauguración de las enseñanzas gratuitas establecidas en la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, Librería de José Solá, Barcelona, 1835.

Montobbio Jover, José Ignacio: *Cuadrado historiador. Su aportación a la Historia de Menorca*, separata de la “Revista de Menorca”, Mahó, 1989.

Moreno Claverías, Belén: *La contractació agrària a l'Alt Penedès durant el segle XVIII. El contracte de rabassa morta i l'expansió de la vinya*, Fundació Noguera, Barcelona, Pagès Editors, Lleida, 1995.

Munner i Valls, Vicenç: *Discurso leído ante el claustro de la Universidad de Barcelona, en la solemne inauguración del año académico de 1859 á 1860 por el Doctor D. Vicente Munner y Valls, catedrático de Práctica de Operaciones farmadéuticas*, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona, 1859.

Muntañola, Pere i Prat de la Riba, Enric: *Compendi de la doctrina catalanista. Premiat en lo Concurs Regionalista del Centre Català de Sabadell. Aprobado per la Junta Permanente de la Unió Catalanista*, Impremta de Lo Catalanista, Sabadell, 1894.

Museu de Vilafranca del Penedès: *Vilafranca del Penedès*, Col·lecció Imatges i Records, Viena & Columna, 1997.

Nicolau d'Olwer, Lluís: *Epistolari de'En M. Milà i Fontanals. Correspondència recollida i anotada per L. Nicolau d'Olwer*. Vol. I: anys 1840-1874; Vol. II: anys 1875-1884, Biblioteca Filològica, XIV, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1922. Vol. III: anys 1881-1884, I.E.C., Barcelona, 1995.

Nieto de Sangenis, Mercedes: *La I República española en Barcelona*, Publicaciones de la Cátedra de Historia General de España, Barcelona, 1974.

Núñez Ruíz, Diego: *La mentalidad positiva en España*, Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, Madrid, 1987.

Observaciones sobre la necesidad de conservar la Universidad Literaria de Barcelona. Escritas con motivo del proyecto de suspensión de cinco universidades del reino, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona, 1855.

Olives i Canals, Santiago: *Bergnes de las Casas, helenista y editor 1801-1879*, C.S.I.C., Barcelona, 1947.

Ollé i Romeu, Josep Maria: *Fonaments de la ideologia liberal-conservadora. La dictadura del Baró de Meer (1837-1839)*, Episodis de la Història n° 308, Editorial Dalmau, Barcelona, 1996

Ors i Rovira, Eugeni d': *Prolegomena Laurentina*, introducció, Arxius de l'Institut de Ciències, núm. 1, any IV, Barcelona, 1916.

Novísimo Glosario: Vilafranca del Penedès, “Arriba”, Madrid, 10-IX-1944.

Ortí y Lara, Juan Manuel: *La ciencia y la divina revelación. Demostración de que entre las ciencias y los dogmas de la Religión católica no pueden existir conflictos*, Editorial Guttenberg, Madrid, 1881.

Palmer, R. i Colton, J.: *Historia contemporánea*, Akal, Madrid, 1980.

Palomas i Moncholi, Joan: *Víctor Balaguer. Renaixença, revolució i progrés*, El Cep i la Nansa, Vilanova i la Geltrú, 2004.

Palomeque Torres, Antonio: *El Trienio constitucional en Barcelona y la instauración de la Universidad de 2ª y 3ª enseñanza*, Universidad de Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, Barcelona, 1970.

La Universidad de Barcelona desde el Plan Pidal de 1845 a la Ley Moyano de 1857, Ediciones de la Universidad de Barcelona, Barcelona, 1979.

Los estudios universitarios en Cataluña bajo la reacción absolutista y el triunfo liberal hasta la reforma de Pidal (1824-1845), Universidad de Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, Barcelona, 1974.

Pérez de los Nueros y Lewerfeld, Federico: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1869 á 1870 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona el Dr. D. Federico Pérez de los Nueros, Catedrático de la Facultad de Ciencias*, Imprenta de Tomás Gorchs, Barcelona, 1869.

Pi i Arimon, Andreu Avel·lí: *Barcelona antigua y moderna*, 2 vols., Imprenta politécnica de Tomas Gorchs, Barcelona, 1854.

Pi i Margall, Francesc: *La reacción y la revolución. Estudios políticos y sociales*, Imprenta y Estereotipia de M. Rivadeneyra, Madrid, 1854.

Pich i Mitjana, Josep: *Almirall i el Diari Català (1879-1881). L'inici del projecte politicoideològic del catalanisme progressista*, Eumo Editorial, Vic, 2003.

Pla i Carrera, Josep: *Federico Pérez de los Nueros, Situación actual de las ciencias físicomatemáticas*, presentació de Josep Pla i Carrera, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2001.

Pla i Casadevall, Josep: *Vilafranca*, "La Veu de Catalunya", Barcelona, 20-V-1930.

Pons i Gallarza, Josep Lluís: *Oracion inaugural que leyó en la solemne apertura del curso académico de 1856 a 1857 ante la Universidad de Barcelona, D. José Luis Pons y Gallarza, licenciado en Jurisprudencia y Filosofía, catedrático de Autores clásicos en el Instituto agragado á dicha Universidad, etc.*, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona, 1856.

Prat, Josep Melcior: *Inauguración de las enseñanzas gratuitas establecidas en la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, Librería de José Solá, Barcelona, 1835.

Prat de la Riba i Sarrà, Enric: *La Nacionalitat Catalana*, Tipografia L'Anuari de la Exportació, Barcelona, 1906.

Puig i Oliver, Jaume de: *Un fragment inèdit de Xavier Llorens i Barba sobre la filosofia de Plató a cura de Jaume Serra Hunter*, "Anuari de la Societat Catalana de Filosofia", núm. 4, IEC, Barcelona, 1990-1991.

El llibre de les criatures (de Ramon Sibiuda) pròleg, traducció i edició a cura de Jaume de Puig i Oliver, Edicions 62, Barcelona, 1992.

Pujol i Gurena, Albert: Discurs del dia 22 de febrer de 1822 al Saló de Cent en la instal·lació de les càtedres que restauraven oficiosament la Universitat de Barcelona, llibre manuscrit de *Acuerdos* de l'Ajuntament Constitucional de Barcelona, primer trimestre de 1822, foli 388 i successius, AHCB.

Discurso que en la inauguración de los Estudios Jenerales establecidos en la ciudad de Barcelona por su Escmo. Ayuntamiento, con aprobacion del Señor Jefe Político de la provincia, leyó el Dr. D. Alberto Pujol [...], Imprenta de Don Antonio Bergnes, Barcelona, 1836.

Instalacion de la Universidad Literaria de Barcelona, dia 18 de octubre de 1837. Discurso del Señor Presidente de la Universidad, Imprenta de Don Antonio Bergnes, Barcelona, 1837.

Las ventajas que resultan á la nacion española de prohibir su constitucion el egercicio de cualquiera otra religion que no sea la catolica, apostolica, romana, y la obligacion de todo español de aplicar su celo para conservarla. Sermon que en la Iglesia de Santa Mónica de pp. agustinos descalzos el dia 10 de abril de 1821, dijo el P. Lr. Jubilado Fr. Alberto Pujol, Imprenta de Garriga y Aguasvivas, Barcelona, 1821.

Oración inaugural leida por el Doctor D. Alberto Pujol y Gurena, catedrático de Derecho romano en la solemne apertura de la Universidad literaria de Barcelona verificada el dia primero de octubre de 1846, Imprenta de Tomas Gorchs, Barcelona, 1846.

Pujols i Morgades, Francesc: *Concepte general de la ciència catalana*, Pòrtic, Barcelona, 1983.

Quadrado, Josep Maria: *Ensayos religiosos, políticos y literarios*, (introducción de Marcelino Menéndez Pelayo), 4 vol. Palma de Mallorca, 1893.

Rave i Bergnes, Antoni: *Discurso leído ante el claustro de la Universidad de Barcelona en la solemne inauguracion del curso académico de 1858 á 1859 por D. Antonio Rave y Bergnes, catedrático de Física en la Facultad de Ciencias*, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona, 1858.

Representación que dirige a las Cortes el Excelentísimo Ayuntamiento Constitucional de Barcelona sobre erección en la misma de Universidad Literaria, demostrando los

perjuicios que se seguirían de continuarse exclusivamente en Cervera y las ventajas de plantificarse en Barcelona, Oficina de Juan Francisco Piferrer, impresor de S.M., Barcelona, 1821.

Rey i Esteve, Joaquim: *Solemne apertura de la Universidad Literaria de Barcelona: verificada el dia primero de noviembre de 1845*, discurs del rector pàgs. 33 a 38, Imprenta de Tomás Gorchs, Barcelona, 1845.

Ribas, Antoni; Salvà, Francesc: *Història de Vilafranca*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, Vilafranca del Penedès, 1990.

Riera i Palmero, Joan: *Idealisme i positivisme en la medicina catalana del segle XIX*, Arxius de la Secció de Ciències, núm. LIII, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1973.

Riera i Tuèbols, Santiago: *Ciència, romanticisme i utopia*, Edicions 62, Barcelona, 2001.

(i altres): *Romanticisme i Renaixença, 1800-1860*, volum IV d'*Història de la cultura catalana* (dirigida per Pere Gabriel), Edicions 62, Barcelona, 1995.

Història de la ciència a la Catalunya moderna, Pagès Editors i Eumo Editorial, Lleida-Vic, 2003

Rincon Igea, Benet del: "Didàctica i ciència a l'Escola Industrial de Barcelona (1850-1870)", *Història de la Universitat de Barcelona. I Simposium 1988*. Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

Riquer i Permanyer, Borja de: *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, volum 6 (La Gran Transformació 1790-1860) i 7 (La consolidació del món burgès 1860-1900), Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1995-2005.

Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990.

Escolta, Espanya. La cuestión catalana en la época liberal, Marcial Pons, Madrid, 2001.

Rodriguez-San Pedro Bezares, Luís: "Unviersidad", *Enciclopedia General Ilustrada del País Vasco*, Ed. Auñamendi, Estornes Lasa Hnos., San Sebastián, 1998.

Roura i Roca, Jaume: *Ramon Martí d'Eixalà i la filosofia catalana del segle XIX*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980.

Rovira i Virgili, Antoni: *Els corrents ideològics de la Renaixença Catalana*, Editorial Barcino, Barcelona, 1966.

Resum d'història del catalanisme, Edicions de la Magrana, Barcelona, 1983

Rubió i Balaguer, Jordi: *Il·lustració i Renaixença*, col·lecció “Obres de Jordi Rubió i Balaguer”, volum VIII, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya / Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 1989.

Rubio y Borrás, Manuel: *Aperturas de curso en la universidad de Barcelona desde 1536 a 1919. Reseña histórica y bibliográfica*, Barcelona, Editorial Cultura, 1919.

Motines y algaradas de estudiantes en las universidades de Barcelona y Cervera, Casa Editorial “Estvdio”, Barcelona, 1914.

Rubió i Lluch, Antoni: *Discurso en elogio del Dr. D. M. Menéndez y Pelayo*, pronunciat a la Universitat de Barcelona en memòria de Menéndez Pelayo, Hijos de Domingo Casanovas, Barcelona, 1913, p. 48.

Rubió i Ors, Joaquim: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico del 1860 al 1861 en la Universidad de Barcelona leyó en presencia de S.M. la Reina Doña Isabel II (Q.D.G.), y de su augusto esposo el Rey Don Francisco de Asis, el catedrático de Historia Universal en la Facultad de Filosofía y Letras D. Joaquin Rubió y Ors*, Imprenta y librería politécnica de Tomas Gorchs, Barcelona, 1860.

Ruiz y Pablo, Ángel: *Historia de la Real Junta Particular de Comercio de Barcelona (1758-1847)*, Henrich y C^a, Barcelona, 1919.

Sabaté i Mill, Antoni: *Ensayo monográfico sobre Francisco Javier Llorens y Barba*, Imprenta Claret, Vilafranca del Penedès, 1943.

El corregiment de Vilafranca del Penedès a l’últim terç del segle XVIII. Respostes al qüestionari de Francisco de Zamora de Manuel Barba i Roca. Notícia de l’autor de les respostes pe Antoni Sabaté i Mill. Museu de Vilafranca, Vilafranca del Penedès, 1991.

Said, Edward: *Orientalisme*, Eumo Editorial, Vic, 1991.

Sanponts i Barba, Ignasi: *Apología de las Sociedades literarias de instrucción, és historia de la Filisófica de Barcelona en su segundo año: leído el dia 11 de julio de 1817. 2º aniversario de su instalación*, inèdit RABLLB.

Scott, Walter: *Los puritanos de Escocia*, Imprenta Bergnes de las Casas, Barcelona, 1838.

Serra i Hunter, Jaume: *Figures i perspectives de la història del pensament*, Barcelona, Polonio & Margeli Imp., 1935. “Sanz del Río i Llorens i Barba”, extracte de la memòria presentada al Congrés de Barcelona (1929) de l’Asociación Española para el Progreso de las Ciencias (pgs. 55-73).

Xavier Llorens i Barba. Estudis i carrera professional. La seva actuació docent, Institut d’Estudis Catalans, Arxius de l’Institut de Ciències, any IX, fascicle únic, Imprenta de la Casa d’Assistència P. Macià, Barcelona, 1937.

Sibiuda, Ramon: *El llibre de les creatures, (capítols 1 a 222)*, traducció i edició a cura de Jaume de Puig i Oliver, Edicions 62, Barcelona, 1992.

Llibre de l'home caigut i redimit (Llibre de les creatures, capítols 223-230), introducció i traducció del llatí de Jaume Puig, Facultat de Teologia de Catalunya i Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1995.

Siguan, Miquel: “La tradició filosòfica de la Universitat de Barcelona”, dins DD.AA: *L'aportació de la Universitat catalana a la ciència i a la cultura*, L'Avenç Estudis, Barcelona, 1981.

Simpson, James: *La agricultura española (1765-1965): la larga siesta*, Alianza Editorial, Madrid, 1997.

Sobrequés i Callicó, Jaume (director): *Història de Barcelona*, “Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI i XVII), volum 4, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

Solà i Moreta, Fortià: *Biografia de J. Torras i Bages*, III volums, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1996.

Epistolari de J. Torras i Bages (volum III de la *Biografia de J. Torras i Bages*). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1996.

Soldevila, Ferran: *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona, (1714-1837). Contribució al centenari*, Monografies històriques, Volum IV, Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, Barcelona, 1938.

Solé Tura, Jordi i Aja, Eliseo: *Constituciones y períodos constituyentes en España (1808-1936)*, Siglo XXI editores, Madrid, 1977.

Josep Subirana i Vila: “Senyor Don Francesch Pelayo Briz” dins *Calendari Català del any 1865, escrit pels mes coneguts escriptors y poetas catalans, mallorquins y valencians, y col·leccionat y publicat per francesc pelayo Briz*. Llibreria de Estanislao Ferrando y Roca, Barcelona, 1864

Sureda i Blanes, Josep: *Mallorquins d'ahir*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1974.

Pau Piferrer a Mallorca, Dalmau Editor, Barcelona, 1966.

Tell i Lafont, Guillem August: *Un siglo de Escuela histórica*, Revista Jurídica de Cataluña, n° XX, Barcelona, 1914.

Termes, Josep; Cirici, Alexandre i Alcolea, Santiago: *La Universidad de Barcelona. Estudio histórico-artístico*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1971.

Terricabras i Nogueras, Josep Maria: *El pensament filosòfic i científic (I i II)*, Pòrtic, Barcelona, 2001.

Torras i Bages, Josep: *En Xavier Llorens i Barba. Recorts íntims d'una filosofia*, "Estudis Universitaris Catalans", març-abril 1907, Barcelona.

La tradició catalana, pròleg de Joan Benet i Baltà, 3ª edició, Editorial Selecta, Barcelona, 1966. També a *Obres Completes*, volum I, Ibèrica, Barcelona, 1913.

(de la) Torre y del Cerro, Antonio: *Reseña histórica y guía descriptiva de la Universidad*, J.Horta impresor, Barcelona, 1929.

Documentos para la Historia de la Universidad de Barcelona. Preliminares (1289-1451), vol I, introducció, notes i comentaris de Jordi Rubió i Balaguer, Universidad de Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, Barcelona, 1971.

Tortella Casares, Gabriel: *El desarrollo de la España contemporánea: historia económica de los siglos XIX y XX*, Alianza Editorial, Madrid, 1995.

Tubino, Francisco M.: *Historia del Renacimiento literario, contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia*, Imprenta y fundición de M. Tello, Madrid, 1880.

Tuñón de Lara, Manuel (director): *Historia de España*, vol. VIII. Editorial Labor, Barcelona, 1981.

Turró i Dardé, Ramon: *Orígenes del conocimiento. El hambre*, Ed. Minerva, Barcelona, s.d. (possiblement 1917, ja que el pròleg d'Unamuno és signat a Salamanca el novembre de 1916).

Ucelay-Da Cal, Enric: *El imperialismo catalán: Prat de la Riba, Cambó, D'Ors y la conquista moral de España*, Edhasa, Barcelona, 2003

Universidad de Barcelona, Barcelona, 1950.

Universitat de Barcelona: *550 anys de la Universitat de Barcelona: evolució d'una institució*, catàleg de l'exposició, Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2000.

Valentí i Fiol, Eduard: *El programa antimodernista de Torras i Bages* "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona", XXXIV, Barcelona, 1971-1972.

Vergés, Felip: *Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1872 a 1873 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona el Dr. D. Felipe Vergés*, Establecimiento tipográfico de Tomás Gorchs, Barcelona, 1872.

Vidal i de Valenciano, Gaietà: *Reseña histórica de la Universidad literaria de Barcelona*, Imprenta de Jaime Jepús Roviralta, Barcelona, 1881.

Vila i Bartoli, Frederic: *Reseña histórica, científica y literaria de la Universidad de Cervera*, Instituto de Estudios Ilerdenses, Tàrraga, 1981.

Villagrasa i Hernández, Fèlix: *Epistolari Llorens-Quadrado. Fonts per a l'estudi de dos intel·lectuals catòlics del segle XIX*, "Cercles", Barcelona, 2004.

Breu introducció a l'estudi biogràfic de Francesc Xavier Llorens i Barba: la cultura com a instrument polític i social, "Actes de les III jornades de Joves Historiadors i Historiadores de la Universitat de Barcelona", Museu d'Història de Catalunya, Barcelona, 2004.

Vives, Joan Lluís: *Introducción a la sabiduría*, Ediciones Atlas, Madrid, 1944.

Publicacions periòdiques:

Arriba
Boletín Oficial del Estado-Gaceta de Madrid
Diario de Barcelona
Diario de Sesiones de las Cortes Gaceta de Madrid
El Áncora
El Europeo
La Discusión
La Veu de Catalunya
La Voz del Panadés
Panadés Nou

Internetgrafia:

Encícliques dels pontífex catòlics:
http://www.vatican.va/offices/papal_docs_list

Filosofia escocesa:
<http://www.mb-soft.com/believe/tfc/scotreal.htm>

Filosofia portuguesa:
<http://www.instituto-camoes.pt/cvc/filosofia/index.htm>
<http://www.upv.es/dhc/doctores/1999jose/laudatioc.html>

Krausisme:
<http://www.filosofia.org/enc/ece/e30825>
<http://www.almendron.com/historia...mo/krausismo>

Universitat espanyola al segle XIX:
<http://www.filosofia.org/ave/001/a177.htm> *Los 10 distritos universitarios de España en 1845 y su población..*

Reforma Corvera: Filosofía & Administración. Ministerio de Fomento de España. Real decreto aprobando los programas de estudio de las Facultades de Filosofía y Letras, Ciencias exactas, físicas y naturales, Derecho, Medicina y Farmacia. 11 de septiembre de 1858:
<http://www.filosofia.org/mfa/fae858b.htm>

William Hamilton, apunts sobre vida i obra:
<http://www.utm.edu/research/iep>

Videografia:

Colomé i Ferrer, Josep; Piñol i Mateu, Amadeu: *Història de Vilafranca. Segle XIX, La Vilafranca del vuit-cents*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, Vilafranca, (s.d.)

Arxius i biblioteques:

Arxiu de l'Ateneu Barcelonès.

Arxiu Comarcal del Penedès.

Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona.

Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

Archivo General Militar (Segovia).

Archivo General de la Administración (Alcalá de Henares).

Arxiu del Museu de Vilafranca del Penedès.

Arxiu parroquial de Santa Maria de Vilafranca del Penedès.

Biblioteca Balmesiana.

Biblioteca Torras i Bages (Vilafranca del Penedès).

Biblioteca de la Facultat de Filosofia de la U.B.

Biblioteca d'Humanitats de la U.B.

Biblioteca de Lletres de la U.B.

Biblioteca de Catalunya.

Biblioteca del Seminari del Bisbat de Barcelona.

Biblioteca Nacional de España.

Biblioteca-Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú).

Galeria de vilafranquins il·lustres (Ajuntament de Vilafranca del Penedès).

Arxiu particular del Sr. Jaume Trius (Vilafranca del Penedès).